

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Patrícia Dudášová Harantová

Učím výtvarnú výchovu

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Patrícia Dudášová Harantová

Kontakt na autora: Základná škola Košická Belá 235, 044 65, Košická Belá
zskbela@zskbela.edu.sk

Názov OPS/OSO: Učím výtvarnú výchovu

Rok vytvorenia 2014

OPS/OSO: VII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Martina Kovalčíková

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

umenie a kultúra, výtvarná výchova, obsahový štandard, metodický rad, edukačná téma, výtvarný problém, materiál, technika, ciele, kompetencie, hodnotenie, kritériá hodnotenia, metodický postup, maľba, kresba, PC grafika, modelovanie

Anotácia

Predložená práca spracováva problematiku výučby výtvarnej výchovy (vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra) na druhom stupni ZŠ. V úvodnom prehľade približuje na konkrétnych príkladoch pojmy, ktoré boli do obsahu predmetu zavedené pri reforme vzdelávania. Popisuje praktické skúsenosti s organizáciou a realizáciou jednotlivých vyučovacích hodín, dotýka sa problematiky hodnotenia výtvarnej výchovy a ponúka praktické skúsenosti a kritériá hodnotenia a konkrétne námety pre realizáciu vyučovacích hodín.

OBSAH

ÚVOD	5
1 ŠPECIFIKÁ PREDLOŽENEJ OPS	7
2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V SYSTÉME VZDELÁVANIA A VÝCHOVY	9
2.1 Výtvarná výchova v novom ŠTVP	9
2.2 Ciele výučby predmetu	10
3 ORGANIZÁCIA HODÍN VÝTVARNEJ VÝCHOVY	11
3.1 Výtvarná učebňa	11
3.2 Výtvarné vrecúško a výtvarný kútik	11
3.3 Organizácia činností v procese výtvarnej výchovy	13
3.4 Časová dotácia predmetu, tém, výtvarných problémov	13
3.5 Hodnotenie vo výtvarnej výchove	15
4 PRAKTICKÉ UKÁŽKY HODÍN VÝTVARNEJ VÝCHOVY A ICH METODIKA	18
4.1 Ukážky vyučovacích jednotiek	20
4.1.1 Vesmírne vlnenie	21
4.1.2 Najkrajší príbeh, aký poznám	22
4.1.3 Farebný dojem	22
4.1.4 Úsmev Mony Lisy	25
4.1.5 Benátska maska	26
4.1.6 Letná stolička	27
4.1.7 moje miestočko	28
ZÁVER	29
Zoznam bibliografických odkazov	30
Zoznam príloh	31

ÚVOD

Hoci výtvarná výchova prešla spolu s ostatnými predmetmi školskou reformou, stále jej patrí ako iným umeleckým predmetom na základnej škole posledné miesto. Často nie je vyučovaná kvalifikovane a je považovaná za doplnkový predmet. V očiach žiakov, rodičov aj učiteľov. Je to však jeden z mála predmetov, ktoré rozvíjajú nekognitívnu zložku osobnosti. Učí alebo mala by učiť žiaka byť citlivým, tvorivým, reagujúcim na krásu aj škaredosť, ponúka žiakovi alternatívny svet relaxu pri tvorivých činnostiach. To bol jeden z podnetov vzniku predloženej OPS. Témou tejto práce je samotný predmet výtvarná výchova, ktorý má prepracovanú štruktúru obsahu, cieľov, postupov, a preto je potrebné ponímať jeho výučbu rovnako vážne ako pri ostatných predmetoch. Je to predmet s nádherným poslaním – najmä formovať, vychovávať jedinca kultúrneho a kultúru vyhľadávajúceho. Predmet, na ktorom by mohli žiaci relaxovať a zároveň sa učiť. Dosiahnuť takýto stav a atmosféru je náročné, v niektorých kolektívoch žiakov sa zdá až nemožné, no ak sa to učiteľovi podarí, učí s radosťou.

Predložená OPS je určená učiteľom výtvarnej výchovy, vychovávateľom alebo odborníkom zaoberajúcim sa oblasťou umenia a kultúry; začínajúcim učiteľom môže poskytnúť inšpiráciu, či návod, ako organizovať výtvarné činnosti a výučbu tohto predmetu. OPS upozorňuje na problémy a navrhuje riešenia komplikácií, ktoré sa často v praxi objavujú. Pozostáva zo štyroch kapitol. Prvá kapitola špecifikuje pracovné, technické a organizačné možnosti a podmienky školy, v ktorej pôsobím, informuje o kompetenciách, ktoré budú u žiakov rozvíjané, pri realizácii jednotlivých činností navrhovaných v poslednej kapitole. Druhá kapitola sa venuje témam a miestu výtvarnej výchovy v novom štátnom vzdelávacom programe (vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra), pojmom a kategóriám, do ktorých bol obsah výtvarnej výchovy spracovaný. Okrem toho, že tieto pojmy popisujem, uvádzam aj konkrétne príklady. Tretia časť práce je venovaná osobitnej téme hodnotenie v umeleckých predmetoch a prezentuje autorkine vlastné skúsenosti a kritériá, v ďalších podkapitolách spracováva organizáciu práce vo výtvarnej výchove a technicko-materiálne zabezpečenie kvalitnej výučby predmetu. Štvrtá kapitola popisuje v praktických prehľadoch vybrané témy z rôznych metodických radov, ročníkov a základných výtvarných techník. V prílohovej časti sú k jednotlivým metodickým postupom zo štvrtej kapitoly doložené fotodokumentácie prác žiakov, niektoré námety boli realizované viackrát s istými obmenami, a preto práca obsahuje aj ukážky prác žiakov z krúžkovej činnosti.

Práca vznikla s niekoľkými cieľmi:

- jednoducho a zrozumiteľne vysvetliť pojmy obsahovej štruktúry predmetu a ozrejiť ich konkrétnymi príkladmi,
- spracovať prehľadne praktické skúsenosti s výučbou predmetu,
- upozorniť na problémy pri výučbe a navrhnúť možné riešenia,
- ponúknuť istý model organizácie výučby výtvarnej výchovy v špecifickom prostredí nízkeho počtu žiakov,
- vybrať a upraviť kritériá hodnotenia tvorivých činností v podmienkach bežnej triedy,

- spracovať vybrané témy z metodických radov pre ročníky 5., 6., 7. do komplexnej prípravy na vyučovaciu hodinu,
- priblížiť typy vyučovacích hodín v predmete výtvarná výchova vychádzajúce z českých pedagogických materiálov (Slavík, Losotová).

Na záver je ešte potrebné dodať, že ak výtvarná výchova nie je vyučovaná s chuťou, kvalitami a kvalifikovane a žiak cíti neobdobnosť, nezáujem, či dokonca povinnosť zo strany učiteľa, premietne sa to aj do jeho postoja k predmetu, aj do samotných tvorivých činností. Takýto učiteľ nepodnecuje a neotvára brány tvorivosti, ale naopak vytvára u žiaka pocit odporu a povinnosti niečo „nakresliť“.

1 ŠPECIFIKÁ PREDLOŽENEJ OPS

V mojej práci vychádzam z veľmi špecifických podmienok základnej školy, v ktorej realizujem svoju pedagogickú prax. Prvým dôležitým faktorom je nízky počet žiakov v triedach. Práca na hodinách výtvarnej výchovy (ďalej len VYV), je jednoduchšia a zásada individuálneho prístupu sa stáva samozrejmosťou. Nevýhodou nízkeho počtu žiakov je spojenie dvoch ročníkov – momentálne pracujem na VYV so spojeným 5. a 7. ročníkom (18 žiakov). Bolo preto potrebné upraviť a prispôsobiť tematický plán tak, aby v oboch ročníkoch prebiehali témy súbežne. Len zriedka volím inú tému alebo techniku pre piaty a inú pre siedmy ročník. Prispôsobujem aj poradie a výber metodických radov a tém tak, aby sa v triede neopakovali (niektoré témy zo siedmeho ročníka realizujú žiaci v piatom ročníku – náročnosť je prispôbena ich vekovým a mentálnym vlastnostiam). Návrhy vyučovacích hodín, ktoré sú spracované v poslednej kapitole, vychádzajú z obsahových štandardov 5., 6., 7. ročníka, sú zoradené podľa výtvarných techník – kresba, maľba, priestorové vytváranie objektu, PC grafika.

Práca je určená pre pedagogických zamestnancov – učiteľov VYV, vychovávateľov, aj pre začínajúcich pedagógov, pretože ponúka prehľadný systém organizácie celého procesu výučby výtvarnej výchovy, skúseným pedagógom môže ponúknuť inšpiráciu pri plánovaní tvorivého procesu.

Metodické návrhy hodín rozvíjajú u žiaka tieto kompetencie:

Vedomosti:

- prehĺbiť vedomosti o výtvarnej kultúre (renesancia, kinetické umenie a op-art, benátska maska), výrazových možnostiach farby (lokálny tón, kontrast, doplnkové farby), línie a plochy,

Zručnosti a spôsobilosti:

- nakresliť jednoduché predmety proporčne správne,
- poznať prostredie programu RNA a vytvoriť v ňom zložitejšiu grafiku,
- zobrazíť vybranú skutočnosť,
- vyjadriť sa kresbou, maľbou, PC grafikou, priestorovým vytváraním,
- komponovať a štylizovať na ploche aj v priestore,
- spracovať podnety z dejín umenia,
- technické zručnosti pri práci s farbou, ceruzkou, štetcom, s materiálmi,
- osvojiť si techniku konštrukcie vonkajšieho tvaru z drôtu,
- odôvodniť výber časti zobrazovanej skutočnosti,
- odôvodniť výber z vlastných návrhov,
- vyjadrovať sa tvorivo a samostatne ku rôznym podnetom či témam z okolia,
- spolupracovať v dvojici, skupine,
- primerane vyjadriť svoj názor na vlastnú prácu aj prácu ostatných.

2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V SYSTÉME VZDELÁVANIA A VÝCHOVY

Keď sa bavíme o výtvarnej výchove, otvára sa pred nami celkom iná kapitola. Žiadnu z oblastí vzdelávania neovplyvňuje žiak tak veľmi, ako výchovné predmety – najmä výtvarnú výchovu. Ovplyvňuje, alebo mal by ovplyvňovať, jej obsah, metódy, formy práce aj samotný proces hodnotenia, ktorý by mal byť realizovaný ako dialóg medzi učiteľom a žiakom.

Ďalším špecifikom tohto predmetu je to, že sa bytostne dotýka najvnútornejších stránok ľudskej osobnosti – pretože v tvorbe by sa malo odzrkadľovať ľudské vnútro. V súvislosti s VYV sa potom do popredia vynára množstvo otázok a u mnohých pedagógov sa názory na jej realizáciu, obsah, hodnotenie veľmi líšia.

2.1 Výtvarná výchova v novom ŠTVP

Výtvarná výchova patrí do oblasti Umenie a kultúra a nový plán/program VYV je spracovaný na stránke <http://www.statpedu.sk> – Štátny vzdelávací program ISCED 2. Sú tu vypracované ciele predmetu, kompetencie a spôsobilosti, ktoré rozvíja, pokyny na hodnotenie VYV a jej obsah (osnovy) je spracovaný v prehľadnej tabuľke. Obsah VYV je spracovaný **do metodických radov** – jeden metodický rad tvorí niekoľko **edukačných tém**, ktoré sú blízke a učiteľ má možnosť vybrať si z niekoľkých variantov, tieto témy môže spájať, pretože najmä z časových dôvodov sa nestihne venovať všetkým (napr. pri časovej dotácii jedna hodiny týždenne). Ďalej pozostáva z **výtvarných problémov**, ktoré má žiak riešiť a ich náročnosť sa v každom ročníku stupňuje. Výtvarný problém a výtvarná téma môžu byť niekedy totožné v tom zmysle, že téma sa stáva zároveň výtvarným problémom. Tieto základné kategórie učiteľ napĺňa v **námete**. Na pochopenie štruktúry predmetu VYV a rozdielov medzi jednotlivými pojmi uvádzam niekoľko konkrétnych príkladov v tabuľke (vybrané témy z osnov VYV pre 5. ročník):

Tabuľka 1 Štruktúra predmetu VYV v konkrétnych príkladoch

Metodický rad	Edukačná téma	Výtvarný problém	Námet	Technika
Možnosti zobrazenia videného sveta	Maľba predmetu podľa skutočnosti	Maľba a modelácia predmetu pridávaním bielej a čiernej	Okrúhle zátišie (oblé predmety)	Maľba temperovou farbou
Podnety výtvarného umenia	Kubizmus	Geometrická stavba tela zvierat'a	Zostrojím si zvieratko	Koláž z vystrihovaných geom. tvarov
Podnety architektúry	Priestor a jeho funkcie	Priestorové vytváranie z papiera	Miesto, kde bude bývať moje zvieratko	Strihanie, lepenie z kartónov a roliek
Podnety dizajnu	Obalový dizajn	Prekvapujúci obal predmetu	Pripravované CD	Kresba, kolorovaná kresba
Podnety z rôznych oblastí poznávania sveta	Výtvarný dejepis	Výtvarná hra s menami a povolaniami	Rodostrom – charakteristické pre moju rodinu	Kombinovaná – maľba pastelom, vymývaná kresba klovatinou

V ďalších ročníkoch sa tieto metodické rady opakujú, ale menia sa edukačné témy a problémy, ktoré má žiak riešiť – napr. v metodickom rade Možnosti zobrazovania videného sveta sa žiak v 6. ročníku zaoberá témou zobrazenia figúry a rieši výtvarný problém proporčnú kresbu figúry v pokoji, v pohybe. V 7. ročníku prechádza ku zobrazeniu priestoru a základných perspektívnych princípov.

Okrem toho učiteľ má k dispozícii učebnice výtvarnej výchovy a taktiež je možné zakúpiť si edukačné DVD, kde sú k dispozícii hotové materiály – najmä príklady z dejín umenia, ktoré môže žiakom premietat' a nemusí si ich pripravovať sám .

2.2 Ciele výučby predmetu

VYV v mojom ponímaní je predovšetkým hodinou, kde si má žiak (aj učiteľ) oddýchnuť. Stane sa tak vtedy, ak v učiteľovom prípade je tvorba a kreativita jeho životnou náplňou – čo by u kvalifikovaného pedagóga malo byť samozrejmosťou – a u žiaka bude oddychovou vtedy, ak sa na hodinu bude tešiť, aj keď jeho záujmy sa cestou tvorenia a vytvárania neuberajú. Pozor, VYV nesmie sklúzať k tomu, že bude len akosi voľnou hodinou, kde si žiaci budú robiť, čo chcú. Aj VYV musí mať istú organizáciu a pravidlá, aby z nej mal radosť aj učiteľ. No podľa môjho názoru by mal žiak cítiť odlišnosti medzi „ostatnými klasickými“ predmetmi a výtvarnou výchovou. Je jasné, že učiteľ v obyčajnej základnej škole pracuje s veľmi širokým spektrom žiakov s rôznymi záujmami, danosťami, nadaním a zručnosťami. Nemôže očakávať, že každý žiak príde domov a bude skúšať osvojené postupy a premýšľať nad tým, ako na ďalšej vyučovacej hodine svoju prácu dokončí. VYV by však mala žiakovi poskytnúť istú možnosť – variant – trávenia voľného času. Prípadne by mala žiaka naplniť kladnými pocitmi, aby aj neskôr – možno v zrelom veku siahol po tvorení vtedy, ak sa bude chcieť odreagovať od pracovných povinností. Zároveň si však myslím, že je správne ponímať VYV aj ako predmet, ktorý má žiakovi poskytnúť isté vedomosti. Tie sa majú týkať poznania svojej kultúry, poznania kultúry európskej či svetovej, poznania množstva vyjadrovacích možností, techník a materiálov. VYV by mala odpovedať aj na otázku, ktorú žiaci v poslednej dobe kladú čoraz častejšie – Na čo mi to bude? Je chvályhodné, že sa pýtajú, že nad tým uvažujú. Základná škola má poskytnúť žiakovi základné, všeobecné vzdelanie, a to by sa nemalo týkať len pravopisu, nácviku čítania, schopnosti počítat', či vymenovať historické udalosti (veľmi zjednodušene uvedené). Základná škola by mala dať žiakovi základy zo všetkých oblastí ľudskej skúsenosti a poznania, aby si žiak potom mohol vybrať, ktorým smerom sa bude uberať v profesijnom živote a zároveň, aby takto rozvíjal vo väčšej či menšej miere všetky zložky osobnosti. Myslím, že nová koncepcia VYV takéto aspekty zahŕňa.

Na druhej strane nie som si istá, či je dôležité, aby sme sa snažili žiakov naučiť za každú cenu rozumieť umeniu a posudzovať ho, vyberať si z ponúknutého len to, čo je podľa kritikov kvalitné. Áno, ukázať žiakovi, že o dielach sa dá uvažovať, že sú také, ktoré zmenili priebeh kultúry, že on je ten, kto si vyberá, čo chce a bude preferovať. Myslím si však, že dôležitejšie je vypestovať u žiaka kladný a uznanlivý postoj k tvorbe a umeniu, ako k niečomu hodnotnému a hodnotovému, čo vytvoril človek, čo vychádza z jeho vnútra a vypovedá to o ňom a o svete. A to aj v tom prípade, ak pozorovateľ – divák nie je práve s vnímanou formou, prezentáciou či vyobrazením témy stotožnený (nezničím sochu, pretože viem, že niekto ju vytvoril, investoval do jej umiestnenia, má skrásľovať prostredie, aj keď mne osobne sa zjednodušene povedané nepáči). Teda utvárať formovaním žiaka také „ovzdušie“, ktoré by podporovalo kreativitu a umeleckú tvorbu.

3 ORGANIZÁCIA HODÍN VÝTVARNEJ VÝCHOVY

Organizácia hodín VYV v mojej praxi sa vytvárala postupne a ešte ani teraz nie je definitívne uzavretá. Každý rok prichádza nová trieda so špecifickými potrebami a mení pravidlá, ktoré sa postupne kryštalizujú. V tejto kapitole sa budem venovať materiálnym podmienkam a vybaveniu výtvarného „vrecúška“, ktoré sa mi osvedčilo a považujem ich za nevyhnutnosť pre to, aby VYV bola vyučovaná kreatívne a nie stereotypne. Tiež sa budem venovať realizácii hodín VYV a organizačným postupom, ktoré sa mi v mojej praxi osvedčili.

3.1 Výtvarná učebňa

Za veľmi prospešné a praktické považujem realizáciu hodín VYV v samostatnej triede. Takúto triedu mám zriadenú tri roky a ak je to z organizačných dôvodov možné, mal by o ňu učiteľ požiadať. Má to niekoľko výhod:

- učiteľ si v nej usporiada lavice, ako chce, aby tak napr. vytvoril väčšiu plochu na tvorbu (v mojom prípade mám spojené po dve lavice, takže žiaci môžu pracovať aj s väčšími formátmi).
- lavice – pokiaľ sú staršie, prípadne vyradené, nemusia žiaci zakrývať, alebo si na nich učiteľ môže natrvalo vytvoriť isté „pokryvky“ (napr. gumené obrusy). Nemusí ich dávať dole, umývať ich stačí raz za týždeň, pokiaľ si to nevyžaduje vyslovene nejaká technika. V mojej praxi je to veľmi prospešné, nakoľko časová dotácia predmetu je len 45 minút týždenne, rozkladanie a zakrývanie lavíc uberá vzácne minúty, ktoré majú byť venované tvorbe.
- práce si žiaci môžu nechať na laviciach uschnúť, alebo si môžu odložiť na zem, nakoľko sa v triede nebude ďalšiu hodinu učiť. Učiteľ ich môže nechať a odložiť až na ďalší deň. V mojom prípade sa v našej výtvarnej triede vyučuje aj niekoľko iných predmetov, preto som si zostavila rozvrh hodín, aby som mala prehľad o tom, kedy je potrebné uvoľniť priestor. Ak to organizácia vyučovania dovoľuje, je ideálne do rozvrhu zaradiť VYV ako poslednú hodinu v rámci denného rozvrhu triedy a ak je to možné aj ako posledné hodiny v rámci pracovného týždňa, kedy je pozornosť žiakov oslabená z neustáleho prijímania informácií. Takéto zaradenie je aj praktické, pretože práce môžu zostať rozložené aj do druhého dňa, či cez víkend.
- žiaci si nechávajú výtvarné vrecúško v tejto triede uzavreté v skrini spolu s výkresmi, ktoré si dopredu vyzbieram na začiatku školského roka.
- učiteľ môže v takejto triede zhromažďovať materiály a náhradné pomôcky, prípadne spoločné školské pierka, farby, štetce, nožnice a takto má vždy po ruke náhradu, ak nejaký žiak potrebuje niečo, čo vo svojom vrecúšku nemá.

3.2 Výtvarné vrecúško a výtvarný kútik

Ďalšou dôležitou zložkou je tzv. výtvarné vrecúško. Vždy na konci školského roka dostanú žiaci zoznam pomôcok, ktoré budú potrebovať v ďalšom školskom roku. Je ideálne tento zoznam zavesiť napr. aj na internetovú stránku školy, kde sa k nemu žiaci dostanú aj cez prázdniny. Mal by okrem zoznamu obsahovať aj poznámku, aby si žiaci skontrolovali stav starších pomôcok, najmä temperových farieb. Žiakov vždy upozorňujem na to, že nemusia každý rok kupovať všetko nové, preto sa veľakrát stáva,

že sa napr. do škatuľky s temperovými farbami ani nepozrú a farby sú po prázdninách suché, alebo im v tubách už takmer žiadna nezostala. Za užitočné považujem tiež upozornenie žiakov na to, že nie všetky druhy temperových farieb sú vhodné (pozor na lákavé lacné balenia, ktoré obsahujú farbu na „jedno použitie“). Pri kúpe by mali rodičia prihliadať nielen na cenu, ale aj veľkosť túb s farbou. Malé farby žiaci rýchlo minú a rodičia sú potom nútení kúpiť počas roka nové farby, čím sa náklady ešte zvýšia. Učiteľovi to síce na konci roka zaberie trochu viac drahocenného času, no ak žiaci majú všetky pomôcky a majú ich v poriadku, cez školský rok sa mu to vráti, pretože nebude musieť riešiť „technické“ problémy.

Pre potreby mojej pedagogickej praxe výtvarné vrecúško žiaka obsahuje tieto stále pomôcky:

- 10 výkresov A3,
- päť výkresov A4,
- farebné papiere,
- nožnice,
- disperzné lepidlo (žiakom uvediem, aké to je aj vhodné značky),
- čierny tuš,
- handra – dobre pijúca,
- ceruza – mäkká – č. 1 alebo B 1-12,
- guma, strúhadlo – je dobré, ak majú žiaci tieto pomôcky samostatne vo výtvarnej, pretože tie z peračníka rýchlo strácajú,
- suchý pastel – stačí 6-kusový,
- voskový pastel – voskovky,
- fixky – základné farby, hlavne čiernu,
- temperové farby – stačí 6-kusové,
- dva ploché štetce rôznej hrúbky,
- vodové farby, dva okrúhle štetce rôznej hrúbky – väčšinou uvediem aj čísla, pretože žiaci majú tendenciu kupovať si oba štetce hrubé,
- paleta – nemusí byť kupovaná, môže byť hocijaká plastová tácka, ktorá sa dá ľahko umyť,
- nádobka na vodu – nie malé mištičky, ale napr. odrezaná plastová fľaša, plechovka – vhodné je, ak je nerozbitná.

Vhodné je, ak výtvarné vrecúško je vlastne škatuľka napr. od topánok, ktorá sa dá uzavrieť, žiak si na ňu napíše svoje meno, pretože v rôznych vreckách a taškách sa veci polámu a škatuľky sa ľahko a pekne na seba naukladajú. Okrem týchto pomôcok žiaci počas roka potrebujú rôzne iné – napr. nitku, špagát, noviny Skladovať takéto pomôcky vo vrecúšku však nie je vhodné, preto ďalšou užitočnou pomôckou organizácie VYV je istý „výtvarný kútik“. Malo by to byť miesto, ideálne je v triede, kde by učiteľ pravidelne vešal zoznam pomôcok, ktoré budú žiaci na hodine potrebovať, napr. v rohu nástenky umiestniť po dohode s triednym učiteľom podkladový papier s nápisom (v mojom prípade) Pomôcky na VYV. Na toto miesto niekoľko dní dopredu vyvesiť zoznam pomôcok, prípadne aj tému, ktorej sa žiaci budú venovať počas nasledujúcej hodiny. Chvíľu to potrvá, no postupne si žiaci na to zvyknú. Žiakov na iných hodinách, ktoré v danej triede vyučujem, upozorním na konci hodiny na tento zoznam, ak som ho vymenila.

Problémom, s ktorým sa učiteľ stretáva nie len na VYV je zabúdanie pomôcok. V mojom prípade si vediem záznam, aby sa to nestávalo často. Je ľudské zabúdať, no ak učiteľ

nežiada istú formu nápravy, alebo by sa k tomuto problému postavil tak, že žiaka vždy ospravedlní, prestane si žiak nosiť pomôcky úplne. Ponúkam nasledujúce riešenie, ktoré sa mi osvedčilo: Problémy s výkresmi a farbami nemám, pretože ich žiaci majú vo výtvarnej triede, najčastejšie riešim zabúdanie tých pomôcok, ktoré si majú priniesť na konkrétnu hodinu. Vždy mám pripravené náhradné, ktoré sa mi nahromadia zbieraním a odkladaním vo výtvarnej triede. Takéto požičiam žiakovi, ktorý si pomôcky nosí, ale občas na niečo zabudne (je na učiteľovi, čo bude považovať za občas, v mojom prípade je to maximálne dvakrát za polrok). Ak však žiak zabudne pomôcky viackrát, je jasné, že príprave na VYV nevenuje dostatočnú pozornosť. Ak chceme, aby VYV patrila medzi plnohodnotné predmety a nebola žiakmi a rodičmi vnímaná ako akýsi doplnkový predmet, musíme na nosení pomôcok trvať. V prípade častého zabúdania žiakovi pomôcky nepožičiavam, je nútený si ich požičať od súrodenca alebo kamaráta, inak nebude môcť robiť a bude hodnotený známku nedostatočnú, pretože počas hodiny nepodal žiaden výkon. Tu treba ale opäť upozorniť na to, aby učiteľ zamedzil prípadnému vydieraniu iného žiaka, od ktorého si zabúdajúci chce pomôcky požičať. Treba vytvoriť pozitívne prostredie a žiakov povzbudiť k tomu, aby sa nebáli na tykčto žiakov upozorniť.

3.3 Organizácia činností v procese výtvarnej výchovy

Aby, ako som uviedla v úvodnej kapitole, bola VYV zaujímavou a záujmovou hodinou, žiaci majú dovolené posadať si inak, ako sedia na ostatných vyučovacích hodinách. Dvojice, prípadne štvorice, vytvárajú sami. Je potrebné zasiahnuť vtedy, ak nejakého žiaka neprijímajú medzi seba alebo sa nevie zaradiť sám, prípadne zobrať takéto privilegium žiakom, ak vyrušujú alebo negujú vyučovací proces a takýchto žiakov by mal rozsadiť učiteľ podľa svojho uváženia. Osvedčilo sa mi mať vo výtvarnej triede samostatný kútik, kam sa dostane žiak, ak je jeho správanie neprípustné a znemožňuje ostatným žiakom tvorivú prácu. Tento samostatný kútik tvorí väčší pracovný stôl a stolička umiestnené ďalej od ostatných lavíc, pričom je žiak ku zvyšku triedy otočený počas práce chrbtom. Žiak sa sem dostane naozaj v len nevyhnutných prípadoch, sedí tu jednu, prípadne dve hodiny – závisí to od jeho správania. Väčšinou sa sem už viackrát nedostane. Pozor, aj keď žiaka takýmto spôsobom izolujem od zvyšku triedy, nikdy mu neprestanem venovať svoju pozornosť – aby vedel, že je potrestaný kvôli tomu, že nie je schopný alebo nechce pracovať v kolektíve. Ak korigujem práce žiakov, korigujem aj jeho, ak chodím pomedzi žiakov a pozerám sa na ich prácu, pozerám sa aj na jeho. Niektorí pedagógovia budú možno namietajú, že by som žiakov mala zaujať natolko, aby pracovali všetci, no podľa môjho názoru, nakoľko pracujeme s naozaj širokým spektrom žiakov s rôznymi záujmami, nie je možné hneď od začiatku všetkých žiakov zmotivovať tak, aby 45 minút vydržali sústredene tvoriť, prípadne sa venovať nejakej výtvarnej problematike. Pracujem s normálnou triedou, nie s ideálnou predstavou.

3.4 Časová dotácia predmetu, tém a výtvarných problémov

Čo sa týka časovej dotácie predmetu v našej škole, nie je ideálna. Ako uvádzam v úvode práce, v triedach 5, 6, 7 máme v ŠkVP jednu hodinu týždenne, navyše z organizačných dôvodov pracujem so spojenými ročníkmi piatym a siedmym, preto aj tematický výchovno-vzdelávací plán je prispôsobený tejto kombinácii. Jednotlivé témy sú poprehadzované z ročníka do ročníka, čo našťastie ŠTVP umožňuje. Vo svojej praxi sa sústredím na to, aby mali žiaci z tvorby radosť a aby sme začatú prácu (ak nejde o nejaké

výtvarné hry) vždy dotiahli do konca. Preto mám jednotlivé témy rozdelené do dvoch, či troch vyučovacích hodín. Na jednej téme pracujeme teda aj dva-tri týždne. Myslím si, že je potrebné viesť žiakov k tomu, aby svoju prácu dokončili, pretože majú tendenciu veľa vecí začínať, no nedokončiť. Neplatí to len pre VYV, ale pre všetky činnosti, ktoré žiaci robia. Z dokončenej práce, ktorej venovali toľko úsilia, majú potom radosť, zo seba dobrý pocit. Keď sme práce častejšie nedokončili, prestávajú v tvorení vidieť zmysluplnú činnosť a potom sa takto stavajú aj k ďalšej téme – na čo sa snažiť, aj tak to nedokončíme, aj tak to neznámkuje. Viem, že výtvarná nesmie byť o známkach, no bohužiaľ, žiaci, rodičia a možno ani celá spoločnosť ešte nie je nastavená na systém, aby za svoju prácu nedostali ohodnotenie. To slovné berú len ako doplnok.

Tiež si nemyslím, že je vhodné, aby učiteľ každú hodinu VYV začínal novú tému, žiakov tlačil do akéhosi zrýchleného dokončenia práce (s takouto formou práce som sa stretla najmä u učiteľov nevýtvarníkov). Na VYV si učiteľ môže dovoliť nepreberať učivo presne podľa učebnice, môže spájať témy alebo techniky, jedným z cieľov jeho práce by malo byť preniknutie do hĺbky, nie množstvo, ktoré so žiakmi preletel. Taktiež nie je vhodné dávať žiakom prácu dokončiť povinne domov, ak to na hodine nestihnú. Tento postup volím len vtedy, ak si žiak vyžiada, že by prácu chcel dokončiť doma – pretože má o to záujem. Vtedy sa veľmi teším, no žiak musí svoju prácu priniesť dokončenú naspäť, aby to iní nezačali zneužívať – ja si prácu dokončím doma, na hodine sa zabáva, nechce sa mu, a potom prácu neprinesie.

Čo so žiakmi, ktorí chýbajú a prídu na hodinu, keď už prácu dokončujeme? V takýchto prípadoch dávam žiakovi menší formát (väčšinou polovicu z toho, na ktorý robia ostatní žiaci). Žiakovi vysvetlím postup práce, alebo zadám tému, prípadne je možnosť v rámci motivácie pre všetkých žiakov spoločne si zopakovať to, o čom sme sa bavili predchádzajúcu hodinu. Uvedieme si nasledujúci príklad:

Metodický rad: **Možnosti zobrazovania videného sveta**

Téma: **Maľba predmetov podľa skutočnosti**

Námet: **Okrúhle zátišie**

Výtvarný problém: **Modelácia predmetov „technikou pointilizmu“**

Technika: **Maľba temperovou farbou a vatovými tyčinkami**

Ročník: **5.**

Na prvej hodine sme sa venovali v krátkosti v rámci motivácie téme umenia v dojmoch - impresionizmu, technike pointilizmu a žiaci si stihli ceruzou predkresliť postavené zátišie (3 džbány, jablko, šatka, kvet), následne stihli maľbou pomocou vatových tyčienok „vybodkovať“ časť alebo celé pozadie. V rámci motivácie sme si nasledujúcu hodinu so žiakmi zopakovali základné informácie o impresionizme, technike pointilizmu, základné informácie o zakomponovaní zátišia do plochy výkresu, farebnom tóne zátišia, princípoch perspektívy – svetlo, tieň. Žiačka, ktorá chýbala, dostala za úlohu nakresliť len jeden, ňou vybraný predmet z postaveného zátišia, pričom pozadie vymaľovala štetcom a tyčinkou vymodelovala len ňou zvolený predmet.

Ak chýbajúci žiak príde na poslednú hodinu z trojhodinovo rozloženej témy, priradím ho k inému žiakovi, aby dokončili jeho prácu spoločne – to však len v tom prípade, ak sa chýbajúci žiak chce k niekomu pripojiť. Ďalšou možnosťou je takémuto žiakovi dať dokončiť nejakú jeho nedokončenú prácu, ktorú by si rád dokončil, alebo mám vždy pripravené skladačky z origami, prípadne číselné spájačky. Žiak sa síce nezapojí do aktuálnej výtvarnej témy, no nemá zmysel začínať prácu, na ktorej ostatní žiaci robia už tri hodiny. Všetko však závisí od žiaka, učiteľ mu napr. v prípade, ak ostatní žiaci už

tretiu hodinu maľujú zátišie, môže zadať toto zátišie nakresliť ceruzou (alebo uhlíkom či rudkou, ak má žiak zvládnutú techniku kresby týmto médium).

Žiaci sa počas hodín výtvarnej výchovy môžu počas samostatnej tvorivej práce zhovárať, byť primerane „hluční“. Opäť upozorňujem na to, že sa takto pracovať so žiakmi nedá hneď od prvej hodiny a je potrebné žiakov naučiť rešpektovať isté pravidlá. Ak máme hodinu tvorivých činností, vo fáze motivácie a zadávania práce sa samozrejme žiaci medzi sebou nerozprávajú. Takisto vtedy, ak hodnotíme prácu. Všetko závisí od učiteľa a kolektívu, s ktorým pracuje. Nie je možné použiť vo všetkých triedach rovnaký prístup. Momentálne pracujem s dvomi úplne odlišnými triedami – v jednej, ak sa učiteľ postaví pred tabuľu a chce niečo hovoriť, trieda stíchne, počas práce sa zhovávajú takmer šeptom, no nikdy som túto triedu k takýmto návykom nevedla. Naopak v inej triede sú žiaci hluční a hašteriví, je potrebné na začiatku každej hodiny žiakov upozorniť a zopakovať im pravidlá. Žiaci tejto triedy nevedia medzi sebou spolupracovať, nevedia sa dohodnúť bez hádky, tretí rok si stále nevedia zvyknúť na istý systém, aj keď práca s nimi je už oveľa jednoduchšia ako na začiatku.

V niektorých triedach sa mi tiež osvedčilo dovoliť žiakom počas samostatnej práce počúvať hudbu. Učiteľ však musí takúto triedu poznať, musí žiakom dôverovať, aby napr. nepočúvali nevhodné skladby (nadávky, vulgarizmy) počas hodiny. Žiaci ju môžu počúvať v dvojiciach napr. z MP3 cez slúchadlá, no nesmú venovať nastavovaniu a hľadaniu piesní viac času ako samotnej tvorbe. Nie je vhodné, aby žiaci počúvali hudbu z mobilných telefónov, pretože počas vyučovania majú mať mobily vypnuté. Niekedy pustím žiakom hudbu z jedného zdroja, no tento postup sa mi u starších žiakov neosvedčil, pretože si začnú vyberať skladby. No učiteľ by sa mal snažiť vytvárať žiakom príjemnú tvorivú atmosféru, na ktorú by sa tešili. Tí viac výtvarne orientovaní preto, že budú tvoriť, naučia sa novú techniku, budú pracovať so zaujímavou novou témou, ostatní orientovaní na iné záujmy preto, lebo si na takejto hodine oddýchnu, pretože budú „zamestnané“ iné psychické procesy ich osobnosti.

3.5 Hodnotenie vo výtvarnej výchove

Problematike hodnotenia vo výchovných predmetoch sa venuje ne jeden článok a názory na jeho uplatňovanie a formu sa líšia aj medzi pedagógmi. V prvom rade si myslím, že hodnotiť výtvarnú výchovu si môže dovoliť len učiteľ s primeraným vzdelaním a s naozajstným záujmom o tvorbu. Nestačí len poznať vývin detského výtvarného prejavu a podľa nejakých tabuliek hodnotiť – toto by si mal vedieť nakresliť, toto ešte nie. Nekvalifikovaný pedagóg by sa mal zamyslieť a túto problematiku dôkladne naštudovať a už vôbec by nemal výtvarnú výchovu hodnotiť niekto, kto nemá k tvorbe žiadne sklony (hoci takýto človek by nemal VYV ani učiť, no vieme, že školská prax je iná). Ak učiteľ preberá triedu po niekom, kto neadekvátne viedol výučbu predmetu, prípadne jeho hodnotenie, je veľmi ťažké takéto škody napraviť. Za jednu z najväčších chýb považujem hodnotenie typu – toto je pekné, to sa mi páči, toto nie. Žiaci, s ktorými som zatiaľ vo svojej praxi pracovala, sa pri tvorbe a hodnotení tvorby zaoberali jedinou otázkou: Pani učiteľka, kto to má najkrajšie? A takto hodnotili aj práce svojich spolužiakov. Je potrebné viesť žiakov k tomu, aby sa pri hodnotení zaoberali aj inými otázkami: Čo si tým chcel povedať? Čo si to nakreslil, namaloval, vytvoril? Prečo si zvolil takéto farby? Aby si žiak uvedomoval aspoň sčasti a naozaj v základoch, že aj výtvarná tvorba má byť cieľavedomá a aj v obyčajnom kreslení či maľovaní (zjednodušené povedané) existuje istý poriadok, istá postupnosť, technika, cieľ, zmysel.

ŠTVP pre výtvarnú výchovu obsahuje aj návod a isté kritériá, ako VYV hodnotiť. V mojej praxi však najčastejšie vychádzam pri hodnotení z toho, že posudzujem žiaka v rámci jeho vlastnej tvorby, hodnotím, kam sa posunul, čo sa zmenilo, skvalitnilo. Ťažko hodnotiť žiaka, ktorý má napr. za úlohu nakresliť strom podľa skutočnosti a má jediný štetec – konáre neurobí tenšie ako kmeň. Hodnotenie teda závisí aj od materiálneho vybavenia, pretože s kvalitnými pomôckami dokáže žiak urobiť viac.

Základným pravidlom pri hodnotení VYV v mojej praxi je hodnotenie celého procesu práce, nie len výsledku, pri čom veľkú rolu zohrávajú schopnosti žiaka a jeho zaangažovanosť pri práci.

V mojej praxi realizujem niekoľko foriem hodnotenia:

- **priebežné** – počas práce chodím pomedzi žiakov, hovorím s nimi o tom, čo idú robiť, ako to urobiť, dávam im otázky, napr. Kam chceš nakresliť tento džbán a aký veľký bude? Čo dáš do pozadia, keď si nakreslil postavy také maličké? A žiak je nútený premýšľať, hodnotiť, obhajovať svoju prácu. Pri otázkach typu – Pani učiteľka, čo by som sem ešte mohol dať, ako by som to mohol spraviť? – ponúknem žiakovi viacero odpovedí, návrhov, ako by som to urobila ja. Nemyslím si, že takýto postup je nevhodný, vzhľadom na tom, že nepracujem so žiakmi vyslovene zameranými na výtvarné činnosti a tiež preto, že úroveň ich skúseností, technických zručností, fantázie je veľmi rozdielna. Viacero návrhov žiakovi dávam aj preto, aby sa žiak opäť zamyslel a vybral si, prípadne aby sám videl, že v tvorbe neexistuje jedna správna cesta a iný spôsob nesmiem použiť. Počas priebežného hodnotenia vyjadrujem aj svoje názory – toto sa ti podarilo, tieto farby sa mi páčia, si spokojný s tým, ako si ich namiešal? Dnes veľmi pekne pracuješ, nepočujem žiadne to sa nedá, ja to neviem, vidíš, že keď chceš, dá sa všetko, a podobne.
- **hodnotenie výslednej práce (artefaktu)** – pri niektorých témach, či výtvarných problémoch, hodnotím jednotlivých žiakov samostatne. Prinesú svoju hotovú prácu – zatiaľ čo zvyšok triedy pracuje. Diskutujeme so žiakom, či ho téma zaujala, čo sa mu robilo ťažko, či sa mu to páčilo, nepáčilo. Potom na jeho prácu vyslovím svoj názor. Vždy beriem do úvahy prácu, ktoré žiak vytvoril predtým, najmä vtedy, ak mal problémy niečo dokončiť, začať, navrhnúť, vymyslieť. Dokončené práce hodnotím známkami – pri čom klasifikujem najhoršou známkou dobrý. Ak sa žiak snažil, pracoval, priniesol si pomôcky, hodnotím takéto práce známkou **výborný**. Častokrát aj vtedy, ak práca ani zďaleka nespĺňa technické požiadavky zvládnutia pracovného postupu (napr. maľba podľa skutočnosti – odlišné farby, nesprávne zakomponované zátišie, nevie strihať...), výtvarný prejav je zaostalý (žiak nedokáže namaľovať kruh, nevie zvládnuť nakresliť to, čo vidí – postava stojí namiesto toho, aby sedela), či gýčovitý (vkus žiaka sa definuje postupne, nemožno posudzovať napr. jeho voľbu farieb zo svojho hľadiska). Dôležitá je snaha žiaka, jeho prístup a celkové vyznenie práce. Znamku **chválitebný** udeľujem žiakovi napr. vtedy, ak bolo cieľom hodiny zvládnutie a osvojenie si nejakej techniky a žiak výrazne zaostáva a nezvláda výtvarnú techniku, nie však kvôli nejakým fyzikálnym či mentálnym dispozíciám – napr. nevie strihať, pretože má oslabenú jemnú motoriku a má problémy aj s písaním. Iným príkladom z praxe je: ak bol výtvarný problém zvládnutie perspektívy pri kresbe interiéru a žiak aj napriek inštrukciám nedokáže

vekuprimerane takýto priestor nakresliť. Tento stupeň klasifikácie použijem aj vtedy, ak žiak zámerne prácu „odflákne“ – neprilepí poriadne to, čo má byť prilepené, maľuje mimo plôch, ktoré si predtým vymedzil, nie však preto, že nevie, ale preto, že sa mu nechce, je ľahostajný. Opäť by niektorí pedagógovia mohli namietat', že žiak nebol dostatočne zaujatý, že ho téma neoslovila a pod. V tomto prípade však hovorím skôr o žiakoch, ktorých napr. nezaujíma nič, okrem počítača, či keď nemusia, neurobia sami nič, ani len to, čo by mali. Opäť opakujem, že vo svojej praxi pracujem s rozmanitými žiakmi, nie s ideálom. Stupeň **dobrý** používam vo svojej praxi zriedka. Je to skôr výstraha pre tých, ktorí majú tendenciu narúšať vyučovanie, negovať vyučovací proces neustále, komentovať všetko negativisticky, nenosiť si pravidelne pomôcky (nie preto, že by ich nemali alebo sú zo sociálne slabého prostredia). Stupeň **dostatočný** som vo svojej praxi zatiaľ nikdy nepoužila a známku **nedostatočný** som hodnotila zatiaľ jediný raz žiaka, ktorý neustále negoval všetky výtvarné činnosti a jediný jeho záujem bol v zdiskreditovaní učiteľa, podrývaní a v zásade robiť všetko opačne, ako sa od neho vyžadovalo. (Túto známku dostal za prácu, kde na formáte A3 bol v strede malý panáčik – mimozemšťan – vymalovaný pastelkami, ostatná časť výkresu bola čistá – požadovaná technika: maľba temperovými farbami. Pomôcky žiak mal, odmietol prácu dokončiť, sedel a usmieval sa. Po tomto hodnotení už nikdy viac problém so žiakom nebol.) Jedným z kritérií, kedy by žiak mohol takéto hodnotenie získať, je aj neustále nenosenie pomôcok – ak by sa často a zámerne opakovalo, žiak nemôže na hodine pracovať, ak nemá pomôcky, nepreukáže žiadnu činnosť, nemôže byť klasifikovaný stupňom výborný až dostatočný. No vo svojej praxi som sa s takýmto problémom zatiaľ nestretla. Hodnotenie akoukoľvek známku vždy žiakovi odôvodním.

- **hodnotenie prác jedného žiaka celou triedou**- túto formu hodnotenia používam na záver polroka alebo najmä na záver školského roka. Žiaci si postupne vystavujú svoje práce – napr. na magnetickú tabuľu, prípadne v 7. ročníku si žiaci svoje práce nafotia a pripraví isté portfólio - powerpointovú prezentáciu, alebo si môžu pripraviť jednoduchú koláž v programe Zoner Callisto, RNA alebo Gimp. Takto pripravené či vystavené práce ponúkajú žiakovi spätný pohľad na to, čo sa naučil, vytvoril. Často sú žiaci až prekvapení, koľko toho zvládli a čo všetko sa im podarilo v priebehu roka vytvoriť. Ostatní žiaci hodnotia práce svojho spolužiaka. Často majú sklony smiať sa z prvkov, ktoré im prídu nepodarené – napr. zdeformovaná postava. Učiteľ je povinný zasiahnuť a vhodným spôsobom komentovať takéto poznámky, v prípade nevhodnosti zasiahnuť razantnejšie – ak má žiak nevhodné poznámky k práci iného žiaka, z hodnotenia bude vylúčený. Na záver týchto postrehov prácu v celom polroku zhodnotím aj ja a poprípade zaokrúhlím známku.
- **hodnotenie vybraných prác** – k takejto forme hodnotenia ma inšpirovali samotní žiaci. V jednej triede som sa stretla s tým, že dve žiačky po dohode s vedením školy odchádzajú 20 min z hodiny skôr kvôli ZUŠ. S týmito žiačkami som sa dohodla, že mi za celý polrok musia odovzdať tri hotové práce, ktoré si samy vyberú. Nepovažujem za zmyselné, aby vždy začínali s ostatnými žiakmi novú tému, pretože sú na hodine len 25 minút. Preto si samy vyberú a dokončia tri práce, ktoré im budú počas roka zadané, aby mohli byť klasifikované. Takýto spôsob hodnotenia som vyskúšala v jednom polroku aj pri ostatných žiakoch

triedy. Sami si mali vybrať a predložiť tri zo šiestich dokončených prác. Tieto tri sme potom hodnotili. Aj takto učiteľ môže lepšie spoznať svojich žiakov, vie, čo preferujú, aký majú vkus, aké techniky im vyhovujú, pretože predpokladá, že si vyberú práce, s ktorými sú sami spokojní.

Metodické spracovanie obsahu VYV v ŠTVP ponúka aj isté kritériá hodnotenia výtvarných činností, no keby učiteľ vychádzal z týchto kritérií, veľmi málo žiakov by mohol ohodnotiť stupňom výborný. Docieliť to, aby žiak bol tvorivý a samostatný, aby sám vynachádzal a výtvarne riešil nejaký problém je zložité (netvrdím, že nerealizovateľné), dlhodobé a podľa môjho názoru je možné takýto prístup k tvorbe vypestovať u žiakov, ktorí sú „orientovaní na tvorenie“. Je zaujímavé sledovať, ako sa postupne stráca spontánnosť v prejave detí napr. od MŠ po druhý stupeň ZŠ. A učiteľ VYV na druhom stupni musí opäť učiť žiakov objavovať spontánnosť a radosť z tvorby.

K istej forme hodnotenia patrí aj výstava prác žiakov. Nakoľko v našej škole je žiakov málo a priestory sú veľké, vystavujem vždy všetky dokončené práce. Vybrané práce vystavujeme aj pri rôznych kultúrnych podujatiach organizovaných školou napr. v kultúrnom dome. Tu už práce vyberáme, no vždy sa snažím, aby takto bol prezentovaný každý žiak aspoň jednou prácou.

4 PRAKTICKÉ UKÁŽKY VYBRANÝCH HODÍN VÝTVARNEJ VÝCHOVY A ICH METODIKA

VYV je špecifický predmet, pretože jeho náplňou sú najmä praktické výtvarné činnosti. Pri popise a príprave hodín vychádzam z veľmi osvedčenej a praktickej knihy – **Metodika výuky výtvarnej výchovy**. Autorka tejto publikácie D. Lasotová spracováva základné informácie pre začínajúcich učiteľov. Rozlišuje štyri základné typy vyučovacích hodín v predmete VYV podľa dominancie činnosti, s touto terminológiou budem operovať aj v tejto kapitole:

1. **Hodiny s ťažiskom vo výtvarných činnostiach (HVČ)** – kedy žiak rieši výtvarný problém, používa zvolenú výtvarnú techniku a zaoberá sa témou, ktorú sa snaží výtvarne spracovať.
2. **Hodiny s ťažiskom v recepcii umeleckého diela, artefaktu alebo inej vizuálnej skutočnosti (HRUD)** – kedy má žiak pozorovať, skúmať a následne sa vyjadriť ku pozorovanej vizuálnej skutočnosti (interpretácia umeleckého diela) rôznymi prostriedkami.
3. **Hodiny s ťažiskom v komunikácii (HKOM)**– žiak opäť skúma a pozoruje skutočnosť alebo umelecké dielo a následne sa má k situácii vyjadriť slovne – písomnou alebo ústnou formou, má porovnávať, hodnotiť, hľadať spoločné a odlišné prvky.
4. **Hodiny kombinované (HKOMB)** – žiak sa dostáva k otázke, problému, o ktorom hovorí, potom ho má výtvarne spracovať a opäť má porovnávať, pozorovať svoju prácu aj prácu ostatných, hľadať podobnosti s umeleckým vývojom spoločnosti.

V mojej praxi využívam najmä hodiny prvého a štvrtého typu, pri záverečnom hodnotení hodiny druhého typu. Vyučovacia hodina prebieha v niekoľkých základných fázach (okrem hodín, keď riešime projekty alebo pracujeme nejakou inovatívnou metódou). Organizačná fáza pozostáva najmä z prípravy pracovnej plochy, kontroly pomôcok, prípadne rozmiestnenia žiakov v priestore. Z dôvodu časovej tiesne – 45-minútová hodina – táto fáza môže trvať maximálne päť minút. Vo fáze motivácie, ktorá pokiaľ realizujem hodinu s ťažiskom v tvorivých činnostiach, nesmie trvať viac ako päť minút, so žiakmi operujeme s témou hodiny (rozhovor, séria obrázkov, ukážok, hádanka, experiment, hra...). Potom nasleduje zadanie úlohy, ktoré je niekedy vyjadrené už v samotnej motivácii a realizácia riešenia, stvárnenia, vizuálneho zobrazenia výtvarného problému. Všetky edukačné témy mám rozplánované do dvoj až trojhodinových vyučovacích celkov. Pretože sa žiaci venujú jednej téme viac hodín, no s časovým odstupom jedného týždňa, je niekedy komplikované žiakov motivovať, aby pracovali aj naďalej tak zaujato a efektívne. Preto je práve úvodná motivácia veľmi dôležitá. Úloha musí žiakov osloviť, aby ju bolo možné efektívne realizovať aj časovým odstupom.

Svoju pozornosť chcem ešte venovať problematike názorných ukážok v tvorivom procese. Jedným z cieľov VYV je umožniť žiakovi sa slobodne a zároveň cieľavedome vyjadrovať prostredníctvom rozličných médií. To žiak dokáže, ak „vie ako“:

- v rovine technickej (ak nepozná zákonitosti miešania farieb napr. pri modelácii predmetu, nemôže slobodne vyjadriť jeho priestorovosť, pretože nebude vedieť, akým spôsobom má s farbou pracovať);
- tiež v rovine „duševnej“ (je zväzovaný konvenciami okolia – pekné/škaredé). Musí vedieť a poznať, čo je výtvarné.

Počas svojej praxe som postrehla, že spontánnosť a prirodzenosť sa z detského prejavu vytráca (máme na mysli obyčajnú triedu s rôznymi záujmami žiakov). Medzi žiakmi prevláda názor, že dobrý výtvarník je podľa nich ten, kto vie nakresliť čo najpresnejšie to, čo vidí. Ten, kto výtvarne rozmyšľa a vie, že môže namalovať trávu modrú, pretože chce naznačiť ranný chlad, je hodnotený ako niekto, kto nevie (že je tráva zelená). Preto si myslím, že ak učiteľ pracuje so žiakmi s jediným kritériom hodnotenia tvorby pekný/škaredý, mal by používať čo najviac obrazových materiálov, názorných ukážok. Nie preto, aby pretlačil svoj vkus, ale preto, aby sa k žiakovi dostala rozmanitosť umeleckých možností. Vo svojej praxi používam pri zadávaní úlohy aj ukážky prác žiakov, prípadne moje vlastné stvárnenia témy, aby sa žiaci dívali a uvedomili si, že zobrazenie vo VYV má realitu prekračovať. Názorné ukážky však nepoužívam pri každej téme a každú vyučovaciu hodinu. Žiaci majú problémy najmä vtedy, keď majú niečo vymyslieť a stvárniť sami – keď je ťažké odraziť sa od reality. Ukážku možnosti, ako pracovať s témou zavesím na tabuľu, premietnem pomocou dataprojektora, niekedy nechám práce kolovať, nikdy však názornú ukážku nenechávam vystavenú počas samostatnej tvorivej práce žiakov. Aj keď pedagogická literatúra neodporúča alebo dokonca zakazuje používanie názorných ukážok, myslím si, že sú pre žiaka dôležité najmä v začiatkoch, kedy si sám ešte nevie poradiť s témou, resp. nevie ako a kde začať. V praxi sa mi tento postup osvedčil, pretože žiaci sú samostatnejší a postupne ukážky už nie sú potrebné, pretože majú dostatočnú výtvarnú skúsenosť a vedia si s témou viac či menej úspešne poradiť sami. Ako argument istej obrany tohto postupu uvádzam fakt, že aj budúci výtvarní umelci sa učia študovaním iných diel (aj keď s iným zámerom).

4.1 Ukážky vyučovacích jednotiek

V nasledujúcej podkapitole ponúkam niekoľko inšpirácií pre tvorivú prax. Jednotlivé témy a výtvarné problémy vychádzajú z učebných osnov pre VYV ISCED 2. Ako som už v úvode uviedla, kvôli práci so spojenými ročníkmi, sú niektoré témy pospájané, prípadne je téma z jedného metodického radu spojená s výtvarným problémom iného metodického radu. Tieto výtvarné inšpirácie sú spracované v prehľadných písomných prípravách. Väčšina spracovaných tém si vyžaduje dlhší čas, preto vo svojej praxi striedam takéto rozsiahlejšie práce s jednododinovými etudami a hrami. Výber toho, ktorej téme sa bude učiteľ venovať dlhšie, je ovplyvnený osobnosťou učiteľa – ku ktorej téme má bližšie – tiež prostredím, podmienkami a schopnosťami žiakov. Jednotlivé ukážky sú zoradené podľa základných výtvarných techník – kresba, maľba a postupov, nie všetky boli použité v tej istej triede, či v jednom školskom roku.

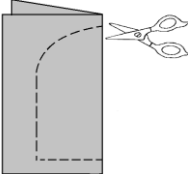

4.1.1 Vesmírne vlnenie

TYP ŠKOLY:	Základná škola
CHARAKTERISTIKA TRIEDY:	6. ročník, 4 chlapci, 8 dievčat
FORMA/TYP HODINY:	- frontálna, individuálna/ <i>HKOMB</i>
ČASOVÁ DOTÁCIA:	-2 vyučovacie hodiny (január 2014)
MIESTO:	výtvarná trieda
POMÔCKY UČITEĽA/ŽIAKOV:	- učebnica VYV pre 6. ročník ZŠ; výkres A3 aj A4, čierny papier A4, lepidlo, nožnice, ceruzka, biela pastelka, tuš, čierna fixka, redisové pero, nádobka na vodu, handra
METODICKÝ RAD/ TÉMA/ NÁMET/ TECHNIKA/ ŽANER:	- podnety umenia/kinetické umenie a op-art/vesmírne vlnenie/ kombinovaná (kresba tušom, čiernou fixkou, pastelkou, strihanie, lepenie)
CIELE:	- žiak: vysvetlí pojem op-art – zrakový obraz, uvedie meno jedného umelca, navrhne ceruzkou na čierny papier vlnenie rôznej hrúbky a smeru, postavy, fiktívnych obyvateľov vesmíru, uvedomele umiestni postavy do plochy, hodnotí klady a zápory svojej činnosti, vystrihne, nalepí navrhnuté tvary, manipuluje s náradím a prostredím šetrne.
MOTIVÁCIA:	- problémová otázka: Ako sa šíria signály? Telefónny, televízny, zvukový ... Kde sa šíria tieto signály? Šíria sa aj vo vesmíre? Čo to vesmír je? Videli ste už nejaký film, ktorý sa odohráva vo vesmíre? Ako to vyzerá, keď sa ľudia vo vesmíre pohybujú? (napr. na Mesiaci) Videli ste už röntgenovú snímku? Ako vyzerá ľudská noha? Ukážka snímky. Ukážka diel op-artu (Vasarely, Rileyová). Vysvetlenie základných princípov tvorby op-artového diela (súmernosť, línie, rovnobežnosť, priestorovosť, geom. tvary).
ZADANIE PROBLÉMU/ÚLOHY:	-pozrieme sa na vesmír cez röntgenovú snímku a odhalíme všetky vlnenia, ktoré sa šíria okolo astronautov a iných foriem života, ktoré by vo vesmíre mohli existovať – tvoríme zrakový obraz.
TVORIVÁ PRÁCA:	- žiaci pracujú samostatne, na začiatku práce je potrebné vysvetliť a prakticky im ukázať jednoduchý princíp vzniku optických klamov – ako v diele V.Vasarelyho. Počas práce chodím pomedzi žiakov a práce s nimi konzultujem. Je potrebné žiakov usmerniť pri vytváraní optických klamov po technickej stránke (nevedia vytvoriť priestor pomocou čiar a plôch) načrtnutím na tabuľu, na iný papier, nie do práce žiaka. Najskôr žiak kreslí bielou farbičkou na čierny papier – návrh vlnenia formou hrubých a tenkých línií, niektoré plochy vyfarbí, papier nalepí na výkres A3, umiestnenie nemusí byť centrálné – volí si ho žiak. Niektoré línie z čierneho papiera (podľa uváženia žiaka) môže potiahnuť na výkres, no kreslí ich tušom alebo fixkou – v negatívnom poradí – čo je na papieri biele, je na výkrese čierne. Na pripravenú A4 si navrhne ľubovoľný počet postáv (ak niektorí žiaci potrebujú počet, zadáme ho), vesmírnu obludu, zviera z inej planéty, dopravný

	prostriedok Tieto navrhnuté tvary vypĺňa opäť podľa princípov op-artu. Môže zachovať línie (tenšie, hrubšie, inde smerujúce), použiť geometrické tvary, niektoré vyplniť čiernou. Navrhnuté postavy, zvieratá vystrihnú a zakomponujú do pripraveného čierno-bieleho pozadia, vystrihnuté prvky nalepí. Pre hotovú prácu žiak vymyslí vhodný názov, prípadne ho môžu vymýšľať všetci spolužiaci pri hodnotení a žiak si vyberie vhodný návrh.
HODNOTENIE:	- práce postupne vystavujeme na vhodnom, ľahko prístupnom mieste, najskôr prácu predstaví samotný žiak, vysvetlí, čo znázornil, prečo, aké vlnenie zachytil jeho obrázok, potom sa k práci žiaka vyjadria ostatní – popíšu, aké dojmy v nich práca vyvoláva, kto alebo čo je podľa nich na obrázku, čo sa žiakovi podarilo. Na záver učiteľ prácu klasifikuje (dokončenosť, precíznosť, zaujímavosť).

4.1.2 Najkrajší príbeh, aký poznám

TYP ŠKOLY:	Základná škola
CHARAKTERISTIKA TRIEDY:	6. ročník, 4 chlapci, 8 dievčat
FORMA/TYP HODINY:	- frontálna, individuálna/ <i>HKOMB, HVČ (november 2013)</i>
ČASOVÁ DOTÁCIA:	- 3 hodiny
MIESTO:	- výtvarná trieda
POMÔCKY UČITEĽA/ŽIAKOV:	- učebnica VYV, prezentácia o gotickom umení, dataprojektor; pauzovací papier A4, čierny papier A4 (alebo inofarebný), lepidlo, ceruzka, tuš, redisové pero, vodové farby, okrúhle štetce, nožnice
METODICKÝ RAD/ TÉMA/ NÁMET/ TECHNICA/ ŽÁNER:	- podnety z dejín umenia/stredoveké a gotické umenie/ najkrajší kresťanský príbeh/kombinovaná (kolorovaná kresba, lepenie)
CIELE:	- žiak vysvetlí pojem vitráž, katedrála, gotika, uvedie príklad na najznámejšie gotické stavby(Dóm sv. Alžbety, Notre Dame, Remeš), navrhne a zakomponuje do plochy vybraný biblický príbeh, farebne vyrieši navrhnutú plochu, pracuje trpezlivo, precízne.
MOTIVÁCIA:	- premietnutie obrázkov z vnútra katedrály zaliatej slnečnými lúčmi a s hárkou ľudí. Čo myslíte, kde bol tento obrázok nafotený? Aký najkrajší kostol ste navštívili? Prečo bol najkrajší? Čo v ňom bolo krásne? Rozhovor prejde do témy hodiny – gotika a stredoveké umenie, vitráž.
EXPOZIČNÁ ČASŤ:	- žiak sa oboznamuje prostredníctvom prezentácie so stredovekým umením, s najznámejšími pamiatkami, so základnými pojmami gotického umenia – gotika, katedrála, rozeta, klenba, oporný systém, kniha, iniciála, katedrála v Košiciach, Remeši, Kolíne, Notre Dame, vitráž, poslanie (biblia pre chudobných ľudí) a princípy tvorby vitráže. Čo si tam mohli všetko prečítať – najznámejšie biblické príbehy a podobenstvá. Premietnutie okien v chráme, kde vitráže chýbajú – odstránené PC grafikou.

	Keďže ide o celok zameraný aj na komunikáciu o výtvarnom probléme, spolu s motiváciou trvá fixačná časť asi 20-25 minút.
ZADANIE PROLÉMU/ÚLOHY:	- vytvoriť pre kostol zo snímky návrhy vitráží s témou najkrajší biblický príbeh, tvarové a farebné riešenie plochy.
TVORIVÁ PRÁCA:	<p>- žiak navrhuje ceruzou na pauzovací papier, základom ktorého bude figúra. Figúru/figúry rozloží do geometrických tvarov, podobne rieši aj pozadie. Pozadie môže odlišiť veľkosťou geometrických tvarov a ich tvarmi, nielen farebne. Po ukončení prvej z troch plánovaných hodín má ceruzou rozvrhnutú vitráž. Počas práce je potrebné žiakov upozorniť, že figúry sú ústredným motívom, tiež na to, aby návrhy nevytvárali z veľmi malých častí, nakoľko ich budú nasledujúcu hodinu kolorovať farbou.</p> <p>V úvode nasledujúcej hodiny si so žiakmi zopakujeme pojmy, ktoré sú kľúčové, hodiny je orientovaná sa samostatnú prácu žiakov a tvorivý proces. Žiaci obťahujú návrhy ceruzou a dokresľujú detaily, menia navrhnutú kompozíciu, kým práca vyschne a žiak môže pokračovať ďalej, pripraví si z čierneho papiera A4 rozetu a istý „rám“ – akoby návrh okenného rámu s lomeným poloblúkom – papier zložia na polovicu a vystrihnú tento tvar: A) B) C) </p> <p>Zvyšnú – stredovú časť - časť zložíme ešte dvakrát na polovicu B) a širšiu časť zastrihneme do oblúka. Potom zastrihávame ľubovoľne do strán a roztvoríme - rozetu. Potom vyplnia navrhnuté plochy vodovou farbou, nakoniec nalepiť rám a rozetu.</p> <p>Hotové práce sa dajú zavesiť do okna – takto spĺňajú aj svetelný efekt vitráže.</p> <p>Pozor na žiakov bez vyznania, tým môže učiteľ umožniť pracovať na inom motíve – rastlinnom, zvieracom alebo abstraktnom, no je potrebné citlivo vysvetliť ostatným žiakom, prečo niektorým zadáva takúto tému.</p>
HODNOTENIE:	- slovné, žiaci svoje vitráže umiestnia do okien, postupne práce komentujú, priblížia ostatným stvárnený príbeh, opíšu farebnosť. Učiteľ vysloví svoje postrehy – najmä vyzdvihne, čo na jednotlivých prácach a činnosti konkrétneho žiaka oceňuje.

4.1.3 Farebný dojem

TYP ŠKOLY:	Základná škola
CHARAKTERISTIKA TRIEDY:	5. ročník, 4 chlapci, 8 dievčat
FORMA/TYP HODINY:	- individuálna/HVČ

ČASOVÁ DOTÁCIA:	- 2 hodiny (október 2012)
MIESTO:	- výtvarná trieda
POMÔCKY UČITEĽA/ŽIAKOV:	- učebnica, ukážky prác, predmety do zátišia – 3 džbány rôznych veľkostí a tvarov, farebne príbuzné, jablko, šatka, kvet – aby vytvárali farebný valér; temperové farby, štetce, vatové tyčinky (5 ks), paleta na miešanie farieb, výkres A4, nádobka na vodu
METODICKÝ RAD/ TÉMA/ NÁMET/ TECHNIKA/ ŽÁNER:	- možnosti zobrazovania videného sveta/ maľba predmetu podľa skutočnosti/ okrúhle zátišie/ maľba temperou a vatovými tyčinkami
CIELE:	- žiak vysvetlí pojem umelecký smer, vymenuje niektoré moderné umelecké smery (kubizmus, dadaizmus, surrealizmus), vysvetlí pojem pointilizmus, popíše slovne dojmy z predmetov v okolí, z predmetov v zátiší – popíše ich farbu, tvar, väčšie, menšie, bližšie, ďalej, nanáša pastóznu farbu, mieša farby, vytvára farebný valér, zachytáva lokálnu farbu predmetov, predmety modeluje pridávaním čiernej a bielej do lokálneho odtieňa
MOTIVÁCIA:	- „žmúrenie“ očí – ak zažmúrim oči, vidíme predmety rozmazané ako farebné škvrny – žiaci žmúria na predmety v triede, popisujú, čo vidia (v prípade oblačného počasia môžeme pozorovať oblohu – ako rýchlo sa mení – vykukuje slnko, menia sa tvary oblakov).
ZADANIE PROLÉMU/ÚLOHY:	- vytvoriť farebný dojem, ilúziu priestoru a tvaru skladajúcu sa z farebných bodiek
TVORIVÁ PRÁCA:	- žiak je oboznámený s postupom – návrh, pozadie, predmety od najvzdialenejšieho po najbližší, kontrastné pozadie (v svetlosti), aby predmety vynikli, postupne od veľkých plôch k detailom vytvára obraz zátišia. Učiteľ pri skicovaní zátišia poučí žiaka o základných perspektívnych vlastnostiach – okrúhla horná aj dolná časť džbánu, predmety umiestnené bližšie znázorňujeme na ploche nižšie, dopad svetla na jednu stranu predmetov. Návrhy – skice si žiak pripraví svetlou riedkou temperou. Je potrebné ho upozorniť, aby nerozmazával, neťahal vatovú tyčinku po ploche papiera, ale „bodkoval“. Pri modelácii predmetov v zátiší pracuje s čiernou a bielou a zosvetľuje a stmavuje plochy. Farba musí byť mierne tekutá, aby sa dali ľahko vytvárať odtlačky vatovej tyčinky. Druhú vrstvu – okraje, detaily, lesk predmetov nanáša žiak farbu pastóznej kvality.
HODNOTENIE:	- kritériá hodnotenia: žiak znázornil všetky predmety, zachytil približne ich tvar a lokálnu farbu, postupuje od veľkých plôch k menším, odvážne mieša farby, je trpezlivý. Hodnotenie robí učiteľ spolu so žiakom vo vzájomnom rozhovore, žiak opíše svoje problémy aj ľahkosti pri skicovaní a modelovaní zátišia farbami.

4.1.4 Úsmev Mony Lisy

TYP ŠKOLY:	Základná škola
CHARAKTERISTIKA TRIEDY:	7. ročník, 5 chlapcov, 5 dievčat
FORMA/TYP HODINY:	- skupinová, frontálna/HKOMB
ČASOVÁ DOTÁCIA:	- 2 hodiny (marec 2014)
MIESTO:	- výtvarná trieda
POMÔCKY UČITEĽA/ŽIAKOV:	- učebnica VYV pre 7. ročník, Dejiny umenia 6, tabuľa, farebné kriedy, dataprojektor a kópia tváre Mony Lisy alebo kvalitné farebné fotokópie tohto obrazu; temperové farby, výkres A3 (prípadne väčší formát), paleta, štetce, ceruzka
METODICKÝ RAD/TÉMA/NÁMET/TECHNIKA/ŽÁNER:	- podnety z dejín umenia/ renesančné umenie/ Mona Lisa/ maľba temperou
CIELE:	- žiak vysvetlí pojem renesancia, uvedie storočia, kedy trvala, uvedie mená najvýznamnejších predstaviteľov svetovej renesancie (Michelangelo, Raphael, da Vinci), najznámejšie renesančné diela – Mona Lisa, maľby v Sixtínskej kaplnke, Posledná večera, spolupracuje v dvojici, kultúrne, ohľaduplne a navrhuje riešenia, aktívne sa zapája do realizácie kópie maľby Mony Lisy.
MOTIVÁCIA:	- keď povieme slovo Taliansko, čo sa vám v myslí vybaví ako prvé? Pojmová mapa – učiteľ slovo Taliansko napíše doprostred tabule, žiaci svoje myšlienky v súvislosti s Talianskom zapisujú dookola, pričom sa snažíme jednotlivé návrhy zlučovať do skupín. Učiteľ po piatich minútach doplní (ak fakt neuvedie nikto zo žiakov) Taliansko – kolíska renesančného umenia. Stretli ste sa s pojmom renesancia? Krátky rozhovor, ak áno, ak nie, začne tému vysvetľovať učiteľ.
EXPOZIČNÁ ČASŤ:	- vysvetlenie pojmu renesancia, vymedzenie trvania – učiteľ pre prehľadnosť zapisuje základné fakty na tabuľu. Oboznámenie sa s najvýznamnejšími pamiatkami a výtvarnými dielami z tohto obdobia, najzvučnejšími menami. Uvedie, že v tomto období výtvarným umelcom pomáhali iní, ktorí sa u nich učili – učni, pracovali v ich dielni, a takto sa vlastne predtým učil aj samotný výtvarný umelec. Učiteľ svoj výklad dopĺňa obrazovým materiálom, skončí pri Mone Lise – uvedie žiakom fakt, že je to vari najznámejší obraz sveta. Prečo? Žiaci hľadajú riešenie tejto otázky. Učiteľ ich oboznámi s rôznymi teóriami o tom, kto vlastne na obraze je, s pojmom kópia umeleckého diela. Keďže ide o hodinu kombinovanú, motivácia a expozičná časť trvá 20-25 minút.
ZADANIE PROBLÉMU/ÚLOHY:	- vytvoriť v dvojici (ako majster a učeň) kópiu detailu – tváre Mony Lisy, priblížiť sa originálu farebnosťou, tvarmi

<u>TVORIVÁ PRÁCA:</u>	- žiaci pracujú v dvojiciach, musia sa dohodnúť, každý z dvojice musí mať podiel na vytváraní spoločnej práce. Pracujú samostatne, učiteľ počas práce žiakov usmerňuje. Keďže ide o zložitý námet zobrazenia ľudskej tváre, žiaci môžu urobiť náčrt tváre ceruzkou, pretože ich kresliarske zručnosti sú na priemernej a slabo priemernej úrovni. Pokúsia sa namiešať pleťovú farbu, postupujú od väčších plôch k detailom. Učiteľ žiakov upozorní, že tempery sú krycie farby a môže na seba navrstviť aj viac vrstiev. Počas práce činnosť žiakov koriguje – nezasahuje však do ich práce fyzicky, len slovne usmerňuje, prípadne slovne radí, ak sa nevedia pohnúť.
<u>HODNOTENIE:</u>	- učiteľ sa zameria hlavne na hodnotenie žiaka – názory a postrehy na prácu vo dvojici – zdala sa vám táto práca zaujímavá? Prečo? V čom ste sa nezhodli/zhodli bez problémov. Hodnotenie môže prebiehať v kruhu, kedy žiaci sedia na stoličkách, práce majú pred sebou na zemi a vyjadria sa aj k prácam ostatným žiakov – ktorá podľa nich spĺňa kritériá dobrej kópie.

4.1.5 Benátska maska

<u>TYP ŠKOLY:</u>	Základná škola
<u>CHARAKTERISTIKA TRIEDY:</u>	6. ročník, 4 chlapci, 8 dievčat
<u>FORMA/TYP HODINY:</u>	- individuálna/ HVČ
<u>ČASOVÁ DOTÁCIA:</u>	- 3 hodiny (január 2013)
<u>MIESTO:</u>	výtvarná trieda
<u>POMÔCKY UČITEĽA/ŽIAKOV:</u>	- obrázky zo svetových karnevalov, módnych prehliadok, orezávač, podložka, šnúrka, nádoby na lepidlo (5 ks, ak je v triede väčší počet žiakov, počet zvýšime o polovicu) ; balón, noviny, lepidlo (múkové), nožnice, štetce, temperové farby, gombíky, ozdoby, bavlnky, plastové vrecko na odloženie nespotrebovaných novín, popisovač na CD alebo fixka
<u>METODICKÝ RAD/ TÉMA/ NÁMET/ TECHNIKA/ ŽÁNER:</u>	- podnety dizajnu/ odev a doplnky/ benátska maska/ kombinovaná (kaširovanie, maľba temperou, lepenie)
<u>CIELE:</u>	- žiak vysvetlí pojem odevný dizajn, vie popísať jednoducho prácu módného návrhára a vizážistu, hodnotí premietané módne návrhy, svoje názory podloží argumentmi, pracuje trpezlivo a tvorivo, prácu dokončí, vymodeluje na balóne kaširovaním prednú časť tváre, návrh masky výtvarne dotvorí
<u>MOTIVÁCIA:</u>	- módna prehliadka (video youtube) aktuálnej módy z nejakého mesta módy (Paríž, Miláno, New York), komentáre k videným modelom, hodnotenie praktickosti, estetiky, originality, prehliadka karnevalových masiek zo slávnych svetových karnevalov, tradícia benátskej masky-typ

	Volto (typická biela maska pokrývajúca celú tvár). Žiak sa dozvedá o technike výroby masiek (liatie papierovo-lepidlovej kaše do foriem, voskové plátno).
ZADANIE PROLÉMU/ÚLOHY:	- výroba jednoduchej benátskej masky (bez nosa a očí, ak máme technicky zručnejších žiakov, môžeme vrstvením novín dokaširovať aj nos a očné oblúky, prípadne líčne kosti); farebný návrh a dotvorenie masky inými materiálmi
TVORIVÁ PRÁCA:	- žiak pracuje samostatne, bude potrebovať usmernenie učiteľa počas práce najmä pri vrstvení novín. Učiteľ si vopred pripraví lepidlo (múka a voda – aby mu vznikla polohustá kaša) a lepidlo rozleje do pripravených nádob, pričom do každej primieša trochu temperovej farby – každá nádoba, iná farba. Nádoby rozmiestni tak, aby pri jednej sedeli maximálne štyria žiaci. Vysvetlí žiakom, že jednotlivé vrstvy musia naozaj použiť, pretože by sa im maska po odobratí balóna rozpadla. Skontroluje žiakom zaviazanie nafúknutých balónov. Žiaci si na balón nakreslia popisovačom časť, ktorá bude tvoriť masku (približne veľkosť tváre), no môžu si navrhnuť rôzne výčnelky, zakrivenia, pripraví si noviny – natrhajú ich na kusy (max. 5x5 cm), tie si uložia do pripraveného plastového vrečka. Prvú vrstvu robia namáčaním novín do vody a rovnomerným povystieraním po tej časti balónu, ktorú si označili. Ostatné vrstvy robia novinami a lepidlom. Každú vrstvu inou farbou, poslednú čistým nezafarbeným lepidlom. Keď dokončia jednu vrstvu, posúvajú sa ku stolu s inou farbou lepidla (5-6 vrstiev + vodová). Táto fáza zaberie čas prvých dvoch 45-minútových hodín. Na tretej žiak vyreže oči a prípadne aj ústa a masku koloruje temperovou farbou, prípadne ju dotvorí ozdobami, doplnkami, bavlnkami.
HODNOTENIE:	- hodnotí sa vytrvalosť, precíznosť, zaujímavosť a farebný kolorit masky (karnevalový, žiarivý). Učiteľ hodnotí masku spolu s ostatnými žiakmi, autor masky ju počas hodnotenia môže mať na tvári.

4.1.6 Letná stolička

TYP ŠKOLY:	Základná škola
CHARAKTERISTIKA TRIEDY:	7. ročník, 3 chlapci, 5 dievčat
FORMA/TYP HODINY:	- individuálna/ HVC
ČASOVÁ DOTÁCIA:	- 2 hodiny (máj 2012)
MIESTO:	- výtvarná trieda
POMÔCKY UČITEĽA/ŽIAKOV:	- kliešte, kombinačky, drôt; drôty rôznych farieb a hrúbok - také, aby sa nimi ľahko manipulovalo aj bez použitia klieští, drierka, špajle
METODICKÝ RAD/ TÉMA/ NÁMET/	- podnety dizajnu/ návrh úžitkového výrobku/ letná stolička/ priestorové vytváranie z drôtu a prírodných mate-

TECHNIKA/ ŽÁNER:	riálov (možná obmena: nite, bavlnky, kartón, špajle)
CIELE:	- žiak načrtne návrh stoličky, zhodnotí jej funkčnosť a estetiku, vyberie vhodný návrh, argumentuje v prospech vybratého návrhu, prijme názor učiteľa na svoj návrh kriticky, vytvorí podľa návrhu stoličku z drôtu prepletaním, ohýbaním, vrstvením
MOTIVÁCIA:	- vonku je horúco, čo všetko pomôže človeku ochladiť sa? Kde najradšej v lete sedávate? Ako by nám stolička mohla pomôcť cítiť sa lepšie? Pohodlnosť, ľahkosť, „nelepenie sa“ na stoličku pri sedení...
ZADANIE PROLÉMU/ÚLOHY:	- návrh úžitkového predmetu – špeciálnej letnej stoličky – v skici, vytváraním z drôtu
TVORIVÁ PRÁCA:	- učiteľ skontroluje žiakom prinesený materiál – drôt, aby bol ľahko tvarovateľný, upozorní na bezpečnosť pri práci s drôtom (ostré konce). Žiak pracuje sám, učiteľ neustále kontroluje prácu kvôli bezpečnosti. Žiak podľa svojho návrhu zhotovuje stoličku zaujímavého tvaru a prihliada na jej praktickosť – aby mala dobrú statiku, neprevracala sa, pohodlnosť – aby úplety neboli príliš voľné, široké, aby stolička bola priedušná
HODNOTENIE:	- v tomto prípade žiak hodnotí svoju prácu sám – súčasťou hodnotenia je prezentácia výrobku akoby na veľtrhu, žiak svojmu výrobku vymyslí výstižný názov, popíše jeho stavbu, zámer a prednosti, ktoré podľa neho výrobok má. Učiteľ ohodnotí originalitu, zaujímavosť a „funkčnosť“ výrobku – aby bol statický.

4.1.7 Moje miestočko

TYP ŠKOLY:	Základná škola
CHARAKTERISTIKA TRIEDY:	7. ročník, 5 chlapcov, 5 dievčat
FORMA/TYP HODINY:	- frontálna, individuálna/ HKOMB, HVČ
ČASOVÁ DOTÁCIA:	- 2 hodiny (november/december 2013)
MIESTO:	- výtvarná trieda
POMÔCKY UČITEĽA/ŽIAKOV:	- PC, program RNA, dataprojektor, obrázky nevymaľovaných a nezariadených izieb
METODICKÝ RAD/ TÉMA/ NÁMET/ TECHNIKA/ ŽÁNER:	- podnety architektúry/ typ, funkcia a výraz stavby/ moje miestočko – návrh úkrytu pred svetom/ PC grafika
CIELE:	- žiak slovné popíše miesta, kde sa cíti dobre, pozná prostredie a možnosti programu RNA, vie používať vybrané funkcie v tomto programe, navrhne farebne a tvarovo tapetu, kachličku poťah na sedačku pre svoje miesto, návrh umiestni pomocou programu RNA vo vybranom bezfarebnom priestore
MOTIVÁCIA:	- rozhovor: Ktoré miesta vo svojom okolí máš najradšej? Kde sa cítiš bezpečne? Kam by si sa chcel vybrať? Ktoré miesta si mal rád ako dieťa? Aké farby v tebe vyvolávajú

	pokoj? Istotu?
ZADANIE PROLÉMU/ÚLOHY:	- v PC programe RNA navrhni tapetu, návrh maľby steny, poťahu, kachličky, ktorú by si mohol použiť na svojom „miestočku“
TVORIVÁ PRÁCA:	- prvá hodina je prevažne teoreticko-praktická, ak žiaci ešte s týmto programom nepracovali (ako v mojom prípade), je potrebné ukázať im postupné kroky, možnosti, ktoré program ponúka. Žiaci by si mali na jednoduchých cvičeniach vyskúšať jednotlivé nástroje – rozmazávanie, vodové farby, ... jednotlivé stopy nástrojov. V nasledujúcej hodine žiaci pracujú samostatne. Každý si vytvorí priečinok, kam si bude návrhy ukladať. Učiteľ chodí pomedzi a usmerňuje žiakov, pomáha pri technických problémoch. Žiak vytvorí viacero návrhov, z ktorých potom jeden vyberie za konečný a ten potom predstaví ako výsledok práce, tento návrh aj pomenuje.
HODNOTENIE:	- učiteľ zostaví z jednotlivých návrhov prezentáciu, ktorú potom spolu so žiakmi komentujú. Pod jednotlivé návrhy učiteľ meno neuvádza, vyzve žiakov, aby nehovorili, či je návrh. Keďže ide o vyjadrenie osobného vkusu, hodnotí učiteľ najmä technické zvládnutie návrhu a jeho prepracovanosť (details, rozmiestnenie farieb, použité nástroje, nehodnotí prácu komentárom, či by si ju on vybral alebo nie).

ZÁVER

Zo všetkých strán dnešnej modernej spoločnosti sa ozýva dopyt po tvorivých a iniciatívnych ľuďoch. Výtvarná výchova má možnosť takýchto ľudí vychovávať a napriek tomu, ako som už úvode práce uviedla, je zatláčaná do úzadia. Rodič vyberá školu podľa cudzích jazykov a technických parametrov. No na to, že človek nie je len prijímačom vedomostí, moderná spoločnosť zabúda. Svedčí o tom aj miesto – časová dotácia, ktoré bolo výtvarnej výchove vyhradené v štátnom vzdelávacom programe.

Výtvarná výchova poskytuje výtvarne cítiacemu žiakovi priestor pre sebarealizáciu, priestor, kde môže byť úspešným aj on, najmä ak jeho výchovno-vzdelávacie výsledky z ostatných predmetov nie sú ideálne. Tu môže byť aj práve on vynikajúci, chválený a obdivovaný. S týmto typom žiaka som sa stretla v mojej pedagogickej praxi veľa krát. Na druhej strane, znovu zdôrazňujem, ak nie je vyučovaná efektívne a so zánietením, stáva sa problematickým predmetom. Žiaci majú problémy s disciplínou, nemajú chuť sa nad témou zamyslieť a už vôbec niečo vyprodukovať, vytvoriť a takto prejsť svoj názor. Preto by sa každý učiteľ mal zamyslieť, prečo a ako tento predmet učí, aby ešte viac nedehtoval dôležitosť tohto predmetu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. ČARNÝ, L. 2009. Výtvarná výchova pre 5. ročník základných škôl. 1. vydanie. EXPOL PEDAGOGIKA, s.r.o., Bratislava. 2009. ISBN: 978-80-8091-177-5
2. ČARNÝ, L. 2010. Výtvarná výchova pre 6. ročník základných škôl. 1. vydanie. Združenie EDUCO, Bratislava. 2010. ISBN: 978-80-89431-08-3
3. ČARNÝ, L. Výtvarná výchova pre 7. ročník základnej školy.
4. LASOTOVÁ, D., BEJLOVEC, R. 2010. Metodika výuky výtvarné výchovy na 2. stupni základných škôl a stredných školách z pohľadu pedagogickej praxe – námety pro začínajúci učiteľa. 1. vydanie. Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava. 2010. ISBN: 978-80-7368-892-9
5. SLAVÍK, J. 1999. Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi. 1. vydanie. Portál. Praha. 1999. ISBN: 80-7178-262-9

Internetové zdroje

6. Štátny vzdelávací program ISCED 2 [online]. statpedu.sk, [cit. 17.3.2014] Dostupné na www: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/vzdelavacie_oblasti/vytvarna_vychova_isced2.pdf

Zdroje tabuliek, obrázkov a grafov

Súkromný archív autorky

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Práce žiakov

Obrázok 1 Najkrajší príbeh,
Samuel, 6. ročník

Obrázok 2 Najkrajší príbeh,
Dadka, 6. ročník

Obrázok 3 Benátska maska,
Dominika, 3. ročník

Obrázok 4 Benátska maska,
Mariannka, 4. ročník

Obrázok 5 Farebný dojem,
Samuel, 6. ročník

Obrázok 6 Farebný dojem,
Lenka, 6. ročník

Obrázok 7 Letná stolička,
Peťo, 7. ročník

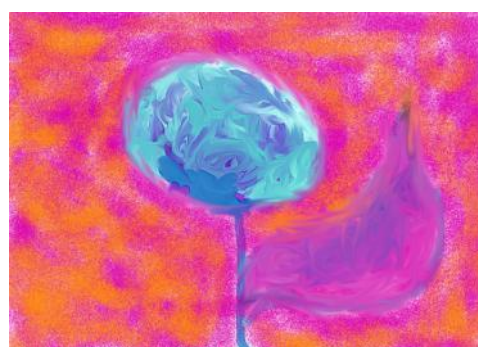
Obrázok 7 Vesmírne vlnenie,
Dadka, 6. ročník

Obrázok 8 Vesmírne vlnenie,
Danko, 6. ročník

Obrázok 9 Moje miestočko,
Barka, 6. ročník

Obrázok 10 Moje miestočko,
Terka, 7. ročník